

จิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชน

Psychology for Community Work

สุเมษย์ หนกหลัง

Sumate Noklang

อาจารย์ ดร. ประจำสำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

จิตวิทยาเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานทางด้านชุมชนทำความเข้าใจ อธิบาย ทำนาย และนำไปใช้ในการทำงานกับชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต อีกทั้งจิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชนนี้มีฐานคิดเชิงมนุษยนิยม ทำให้ผู้ทำงานกับชุมชนจะต้องตระหนักถึงศักดิ์ศรีของบุคคลในชุมชนเป็นสำคัญ

บทความนี้ได้จำแนกการนำเสนอเพื่อทำความเข้าใจจิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชน มีประเด็นสำคัญ คือ 1) บทนำ เป็นการกล่าวให้เห็นความสำคัญของจิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชนเชิงมนุษยนิยม 2) จิตวิทยากับชุมชน คือการแสดงความสัมพันธ์ของศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาที่เอื้อประโยชน์กับการทำงานชุมชน 3) ความต้องการของมนุษย์ที่ส่งผลต่อการรวมตัวกันเป็นชุมชน 4) จุดมุ่งหมายของการใช้จิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชน 5) ตัวอย่างการใช้แนวคิดจิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชนกับการวิจัย

คำสำคัญ จิตวิทยา การทำงานในชุมชน

Abstract

Psychology is a method that helps community workers understand, describe, predict and apply in working with a community, both for the present and the future. Psychology for community work is based on the humanistic approach, thus people working in a community must be aware of the dignity of the individual in the community.

In order to understand psychology for community work, this article divides the presentation in different parts: 1) Introduction talks about the importance of psychology for community work from the humanistic perspective 2) Psychology and community shows the relation of psychological science that benefits community work 3) Human needs that lead to the formation of a community 4) The aims of using psychology in community work, and 5) Examples of applying psychology for community work and the research.

Keywords: Psychology, Community work

บทนำ

แนวโน้มการใช้จิตวิทยาเพื่อใช้ในงานชุมชนศึกษาในปัจจุบันและอนาคต มีหลักการทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์แบบมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี มีศักยภาพสามารถตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ ความเชื่อดังกล่าวจะทำให้มนุษย์มีการพัฒนาตนเองอย่างมีศักยภาพ มีทิศทางที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง (ควมฉนิ จงรักษ์, 2549, น.105) ทั้งนี้ ธีระภัทรา เอกผาศัยสวัสดิ์ (2554, น.7-8) ได้ให้แนวทางของชุมชนศึกษา ไปในแนวทางความเชื่อของมนุษยนิยม คือ การที่เข้าไปศึกษาความจริงในด้านต่างๆ ของชุมชน ซึ่งจะต้องเกิดจากความร่วมมือกันของคนในชุมชนกับนักพัฒนา ทั้งนี้จะต้องเกิดภายใต้รูปธรรมในภาพรวม 8 ประการ คือ 1) การทำความรู้จักระหว่างกันทั้งคนในและคนนอกชุมชน 2) การยอมรับความแตกต่างที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน 3) การเรียนรู้เรื่องราวของชุมชน 4) การทำความเข้าใจเพื่อสร้างความเข้าใจแบบแผนของชุมชนนั้นๆ 5) อธิบายอย่างเป็นระบบทำให้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชน 6) การตีความเพื่อเข้าใจความหมายความสัมพันธ์ที่ซ่อนอยู่ 7) การวิเคราะห์เมื่อศึกษาแล้วจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ในภาพรวมในบริบทต่างๆ ของชุมชน และ 8) การประเมินผลเป็นกระบวนการวิเคราะห์ในภาพรวมเพื่อร่วมกับชุมชนในการหาแนวทางแก้ปัญหาารวมกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนตระหนักเห็นความสำคัญของการนำจิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชนสำหรับการเรียนรู้ชุมชนของนักพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาชุมชนเป้าหมาย ได้สะดวกยิ่งขึ้น

จิตวิทยากับชุมชน

จิตวิทยา (Psychology) เป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ (Human behavior) ด้วยการประยุกต์กระบวนการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ (จรจา สุวรรณทัต, 2540, น. 28) กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ อาทิ การสังเกต การสัมภาษณ์ การทดลองในห้องทดลอง การทดลองในสถานที่จริง มีจุดประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการศึกษามาเป็นความรู้ ความเข้าใจ อธิบาย ทำนายแนวโน้มของพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในระดับ บุคคล องค์กร/ชุมชน และสังคมต่อไป

ชุมชน (Community) คือกลุ่มบุคคลที่กระทำกร่วมกันในที่สาธารณะอย่างพร้อมเพรียงกันจนเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตามที่ คงขวัญ บุญยรัักษ์ และอารีย์วรรณ อ่วมธานี (2552, น.1-9) ได้ให้ความหมายของ ชุมชน โดยสรุปได้ว่า กลุ่มคนที่สมัครใจอยู่ร่วมกันในระยะเวลาหนึ่ง จนเกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ใ้วางใจกัน รู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง มีความสนใจร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันภายใต้ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน และมีอาณาบริเวณ

จะเห็นได้ว่า ชุมชนนั้นไม่ได้จำกัดความหมายเฉพาะในเชิงพื้นที่เท่านั้นแต่ยังมีความหมายรวมถึงกระบวนการทางความคิดที่คล้ายคลึงกัน ที่มีพื้นที่ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน และมีกิจกรรมที่สนใจร่วมกันโดยมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของจุดสนใจนั้นๆอีกทั้งต้องมีการติดต่อสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น ชุมชนในที่ทำงาน ชุมชนทางวิชาการ ชุมชนนักสะสมแสตมป์ ชุมชนทางอาชีพ ชุมชนทางอากาศ ชุมชนอินเทอร์เน็ต ชุมชนชนบท ชุมชนคอนโดมิเนียม โดยพื้นที่ (Space) จะไม่ได้หมายถึงบริเวณหรืออาณาบริเวณที่แน่นอนชัดเจน

เท่านั้นแต่ยังหมายถึง พื้นที่ทำให้คนในชุมชนเหล่านั้น ได้ร่วมกันทำกิจกรรมหรือความคิดเห็นร่วมกัน (Together) ดังเช่น

ชาวบ้านในตำบลแห่งหนึ่งมักจะพูดคุยแลกเปลี่ยนเทคนิคการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้กวาด ดังนั้นนอกจากชุมชนนี้จะเป็นชุมชนด้านที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงกันแล้ว ชาวบ้านที่ผลิตไม้กวาดในตำบลนี้ยังมีความเป็นชุมชนทางด้านอาชีพเพราะ อาชีพผลิตไม้กวาดทำให้ชาวบ้านมีกิจกรรมที่ทำให้ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

สุริย์เข้าอินเตอร์เน็ตแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับพระเครื่องทุกวัน สุริย์จึงเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนพระเครื่องที่มีพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นบนอินเตอร์เน็ต

ดังนั้น จิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชน จึงหมายถึงการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในชุมชน ด้วยการประยุกต์กระบวนการทางวิทยาศาสตร์คือ การสังเกต ลงมือปฏิบัติ จดบันทึก การทดลอง เป็นต้น เพื่อให้เกิดความรู้เข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ในชุมชน ไปสู่การอธิบาย ทำนายแนวโน้มของพฤติกรรมส่งผลไปสู่การวางแผนทางการพัฒนาชุมชนนั้นๆ ต่อไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นักพัฒนาชุมชนสังเกตได้ว่าชุมชนแห่งนี้เมื่อถึงวันพระ พฤติกรรมของชาวบ้านทุกคนจะไปวัดในเช้าของวันพระ ดังนั้นไม่ควรจัดอบรมหรือเข้าไปศึกษาชุมชนในเช้าวันพระ

นักเทคโนโลยีสารสนเทศของบริษัทแห่งหนึ่งต้องการพัฒนาระบบสื่อสารให้แก่แผนกทรัพยากรมนุษย์ แต่ต้องรอพัฒนาระบบสื่อสารทั้งแผนกในเวลาเลิกงานเพราะเคยมีประสบการณ์ได้รับการว่ากล่าวตักเตือนเมื่อพัฒนาระบบสื่อสารครั้งที่แล้วที่ดำเนินการพัฒนาตอนเที่ยงเมื่อทุกคนไปรับประทานอาหารกลางวันแต่ไม่สามารถเสร็จทันเมื่อเข้าเวลาทำงานบ่ายโมงทำให้การทำงานของบริษัทล่าช้าเพราะต้องรอรระบบสารสนเทศพัฒนาให้สำเร็จ

จากตัวอย่างข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่าการนำจิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชนมาใช้ประโยชน์จะเกิดขึ้นเมื่อนักพัฒนาข้อมูลของชุมชนนั้นๆ มาเพื่อเป็นความรู้ เข้าใจ อธิบายและทำนาย พฤติกรรมของบุคคลในชุมชนนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็น เจตคติ ความต้องการ อุปนิสัย พฤติกรรมกลุ่ม วัฒนธรรมของชุมชน จะช่วยให้นักพัฒนามีแนวทางที่ชัดเจนขึ้นสำหรับการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของการพัฒนาในเรื่องนั้นๆ ต่อไป

ความต้องการของมนุษย์ที่ส่งผลต่อการรวมตัวกันเป็นชุมชน

กลุ่มคนเมื่อเรียกว่าชุมชน จึงหมายถึงบุคคล 2 คนขึ้นไปที่ต้องติดต่อสื่อสารปฏิสัมพันธ์กัน ศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาจึงมุ่งเน้นพฤติกรรมของการรวมกลุ่มที่เรียกว่าพฤติกรรมทางสังคมที่นักพัฒนาจำเป็นต้องทราบความต้องการของมนุษย์เพื่อทำความเข้าใจกับความจริงที่ทำให้มนุษย์เกิดพฤติกรรมการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชน ดังที่ เดิมส์ค็อก คทาวนิช (2546, น.309-310) ได้จำแนกปัจจัยที่ทำให้มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกัน ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในการใช้ชีวิตให้อยู่รอดเพื่อตอบสนองทางด้านร่างกายให้ชีวิตอยู่รอด เช่น ความหิว-กระหาย ความต้องการทางเพศ ความต้องการความแข็งแรงความต้องการความอบอุ่นทางร่างกาย

2. ความต้องการทางจิตใจ ความต้องการในปัจจุบันนี้เป็นความต้องการที่มนุษย์แสวงหาเพื่อความมั่นคงทางความคิด ความรู้สึก มนุษย์ไม่สามารถตอบสนองได้โดยหากไม่ได้อยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่น ความรัก ความเคารพนับถือ ความอบอุ่นทางใจ ความเอาใจใส่ ความรู้สึกปลอดภัย

3. ความต้องการที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ปัจจัยความต้องการนี้เป็นฐานไปสู่การสร้างกฎเกณฑ์ของชุมชน เช่น วัฒนธรรม ประเพณี กฎหมาย จารีตถือปฏิบัติ เพราะความต้องการทางนี้เป็นแรงกระตุ้นให้มนุษย์เกิดการสื่อสารกัน ทำให้มนุษย์ประดิษฐ์วิธีการทางการสื่อสาร คือ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ และทำให้เกิดการรวมตัวของชุมชนต่อไป

จุดมุ่งหมายของการใช้จิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชน

การนำจิตวิทยาเป็นส่วนเติมเต็มในงานพัฒนานั้น มีจุดมุ่งหมายให้ชุมชนเป้าหมายมีการพัฒนาในมิติต่างๆ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดย สุรพล พยอมแย้ม (2556, น.209-212) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการนำจิตวิทยาไปใช้ในงานชุมชนที่นักพัฒนาพึงปฏิบัติตน 6 ประการดังนี้

1. รู้และเข้าใจบริบทของชุมชน (Context) การทำงานของผู้เกี่ยวข้องกับชุมชนควรศึกษาข้อมูลของชุมชนอย่างรอบด้าน คือการศึกษาให้ครอบคลุมทุกมิติเช่น กายภาพชุมชน การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม กฎเกณฑ์ การเรียนรู้บริบทของชุมชนให้รอบด้านจะช่วยให้การวางแผนปฏิบัติตนไปสู่การปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม สิ่งสำคัญคือต้องเลือกวิธีการศึกษาให้เหมาะสมด้วย

2. เพิ่มการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (Social participation) การกระทำของชุมชนในทุกกิจกรรม มีความมุ่งหวังให้คนในชุมชนนั้นรับรู้และต้องการให้เข้าร่วมกิจกรรมให้ทั่วถึงมากที่สุด การปฏิบัติกิจกรรมของชุมชนคนในชุมชนควรมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นของกิจกรรมชุมชน ดังนั้นหน้าที่ของนักพัฒนาคือการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุดโดยศึกษาหาความต้องการ หรือจุดแข็งจุดอ่อนของคนในชุมชนเพื่อการวางแผนให้นักพัฒนาเห็นจุดที่ชุมชนควรตระหนักและต้องการมีส่วนร่วมในชุมชน เพราะผลของงานนั้นจะส่งผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเอง

3. ทำงานอย่างเป็นขั้นตอน (Gradualness) กิจกรรมของชุมชนทุกกิจกรรมล้วนมีขั้นตอนและต้องใช้เวลาไม่ควรทำงานอย่างเร่งรีบเพราะการหวังผลของงานให้เสร็จอย่างรวดเร็วไม่น่าใช้วิธีที่ดีเสมอไป การทำงานบางอย่างต้องใช้เวลาหนึ่งก่อนจะดำเนินการทำงานในขั้นตอนต่อไป บางงานต้องรอให้คนในชุมชนตระหนักเห็นด้วยกับปัญหาของการพัฒนานั้น บางเรื่องต้องรองบประมาณ หรือสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเสียก่อน ดังนั้นการทำงานควรวางแผนให้ชัดเจนตามธรรมชาติของคนในชุมชนนั้นๆ ไม่ให้ขัดกับวัฒนธรรมหรือฝืนวิถีชีวิต ถ้าจำเป็น ความขัดแย้งนั้นต้องไม่มากจนคนในชุมชนรู้สึกลำบากใจ ถึงแม้กิจกรรมนั้นจะมุ่งประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ของชุมชน และต้องไม่ละเลยคนอีกส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนน้อยซึ่งมีสิทธิแสดงความคิดเห็น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลและประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ โดยนักพัฒนาต้องมองรอบด้าน สิ่งสำคัญคือนักพัฒนาต้องพึงระลึกว่าทุกแผนงานทุกขั้นตอนที่วางแผนส่งผลในด้านบวกและด้านลบให้แก่ชุมชนเสมอ

4. การดำเนินงานต้องยืดหยุ่นได้ (Flexibility) นักพัฒนาต้องตระหนักอยู่เสมอว่าสังคมในแต่ละชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทำให้นักพัฒนาต้องคำนึงถึงการเลือกวิธีดำเนินงานให้เหมาะสมกับสภาพของชุมชน

ขณะนั้นแต่ต้องพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง คือมีความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติที่เคยมีอยู่เดิม ไม่ควรฝืนปฏิบัติทั้งที่รู้ว่าหากดำเนินต่อไปจะล้มเหลว ควรหาวิธีการใหม่มาใช้เพื่อให้เกิดผลสำเร็จกว่าเดิม แต่นักพัฒนาจะต้องยึดตามหลักการเดิมของเรื่องการพัฒนาที่ได้ออกมาเพื่อกำหนดเป้าหมายไว้แล้ว

5. สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน (Culture) การทำความเข้าใจในวัฒนธรรมหรือธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ ของชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้งานชุมชนเกิดผลสำเร็จ ซึ่งแต่ละชุมชนล้วนมีวิถีชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชนหรือกลุ่มคนนั้น การปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนย่อมไม่ได้รับการตอบรับที่ดีจากกลุ่มคนนั้นๆ ดังนั้นหากทำความเข้าใจในวิถีชีวิตหรือการปฏิบัติของคนในชุมชนนั้นๆ พร้อมการปฏิบัติคนที่ทำให้คนในชุมชนพอใจและเป็นที่ยอมรับจะทำให้โอกาสของการพัฒนามากยิ่งขึ้นอีกด้วย

6. ใช้กระบวนการกลุ่มประกอบการทำงาน (Group process taking) การกระตุ้นให้ชุมชนทำงานเป็นกลุ่มจะช่วยเพิ่มความเข้มแข็งและมั่นคงต่อการทำงานของชุมชน ทั้งนี้การทำงานเป็นกลุ่มจะช่วยให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานของชุมชน โดยชุมชนจะร่วมกันมองเห็นปัญหาและคิดหาทางแก้ไขตั้งแต่การวางแผนงานหรือโครงการไปจนประสบความสำเร็จ โดยนำประสบการณ์มาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดังนั้นกระบวนการกลุ่มจึงทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนอีกด้วย

ตัวอย่างการใช้แนวคิดจิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชนกับการวิจัย

แนวคิดจิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชนได้มีนักวิชาการทำการวิจัยเพื่อศึกษาชุมชนในมุมมองที่ตนเองสนใจเพื่อเข้าใจและอธิบายในขอบเขตการวิจัยของตนเอง โดยผู้เขียนได้นำตัวอย่างที่จะแสดงให้เห็นความแตกต่างของลักษณะชุมชนต่างๆ ดังต่อไปนี้

Iwasaki and Ristock (2004, p.26-37) ทำการศึกษาเชิงคุณภาพเรื่องการเผชิญกับความเครียดในหมู่ของเกย์และเลสเบียนมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวทางของกลุ่มเกย์ และ เลสเบียนกับการเผชิญกับความเครียดในชีวิตและประสบการณ์และการจัดการการเผชิญกับความเครียด เก็บข้อมูลโดยการประชุมกลุ่ม จำนวน 30 คนซึ่งเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในเมืองแคนาดาตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการมีเทคนิคการเผชิญความเครียดทำให้สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ และได้เสนอว่า การมีพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรม ควรเป็นพื้นที่ชุ่มชื้นทางใจเอื้อต่อเกย์และเลสเบียน (oasis of gays and lesbians) เพื่อให้สามารถปลดปล่อยความเป็นตัวของตัวเองในด้าน ร่างกาย, อารมณ์ และจิตใจ จะส่งผลให้รู้สึกมีพลังในการใช้ชีวิต

Polson (2013: p.458) ศึกษารูปแบบการเข้าร่วมการใช้เวลาว่างของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยคือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิจำนวน 495 คน นักเรียนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมเวลาว่างคือ อ่านหนังสือ มีกิจกรรมอดิเรก คือเล่นคอมพิวเตอร์และกิจกรรมด้านกีฬาคือแบดมินตัน สำหรับกิจกรรมที่นักเรียนไม่สนใจคือ กิจกรรมงานฝีมือและกิจกรรมทางดนตรี กิจกรรมการเดิน และสาเหตุที่นักเรียนเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจในเวลาว่างคือ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ เข้าร่วมกิจกรรมแล้วสนุกสนานและเสริมสร้างความเป็นพลเมือง

อรสุดา เจริญรอด (2543) ทำการวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะ 20 | ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ก.ค. – ธ.ค.) 2558

ปรากฏการณ์หนึ่งถึงการเกิดขึ้น ดำรงอยู่และการปรับตัวที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมประเพณีเข้าสู่สังคมทันสมัย การวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาจากการสัมภาษณ์มุมมองของราษฎรในชนบทจากหลากหลายอาชีพ จำนวน 30 คนเพื่อสร้างข้อสรุปจากทฤษฎีฐานราก ผลการวิจัยพบว่า การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง มีเงื่อนไขสำคัญคือการทำงานที่ชุมชนยังคงมีอำนาจในการควบคุมดูแลจัดการทรัพยากรของตนเอง

วิภารัตน์ นามรักษ์กิตติ และคณะ (2555, น.26-36) ได้ศึกษาความมั่นใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริการหลังจากเข้ารับการศึกษาอบรม หลักสูตร “เทคนิคการบริการอาหารและเครื่องดื่ม” ของฝ่ายครัวการบิน บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) หลังจากเข้ารับการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ถึงปี พ.ศ. 2553 มีกลุ่มประชากรจำนวน 107 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ได้แบบสอบถามกลับคืนมา 100 คนคิดเป็นร้อยละ 92.0 ผลการศึกษพบว่า ในภาพรวม (ประเมินเพื่อนร่วมงาน) ความมั่นใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการบริการ ด้านการสื่อสาร ด้านการปฏิบัติงาน และด้านมนุษยสัมพันธ์เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ระดับบุคคล (ประเมินตนเอง) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ความมั่นใจในการปฏิบัติงานด้านการบริการ อยู่ในระดับมาก ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการสื่อสาร และด้านการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง

งานวิจัยข้างต้นเป็นตัวอย่างที่ผู้เขียนนำแนวคิดการวิเคราะห์ชุมชนเชิงจิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชนจากมุมมองที่หลากหลายของแต่ละบริบทของสังคม โดยแบ่งหัวข้อการนำเสนอประกอบ ความเป็นชุมชน ลักษณะของชุมชน การทำความเข้าใจ การอธิบาย การทำนาย และการนำไปใช้ ซึ่งสามารถนำเสนอในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์งานวิจัยเชิงจิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชน

เรื่อง/ผู้เขียน	ความเป็นชุมชน	ลักษณะชุมชน	ทำความเข้าใจ	อธิบาย	ทำนาย	นำไปใช้
การเผชิญกับความเครียดในหมู่เกย์ และ เลสเบียน: Iwasaki and Ristock (2004, p.26-37)	ชุมชนเกย์ และ เลสเบียน	ชุมชน เชิงอัต ลักษณ์ เฉพาะ	การเผชิญ ความเครียด	วิธีการเผชิญ ความเครียด	ผลสำเร็จใน การเผชิญกับ ความเครียด ต่อการ ดำรงชีวิต	เสนอ แนวทาง ปฏิบัติใน ฐานะเพื่อน มนุษย์
รูปแบบการเข้าร่วมการใช้ เวลาว่างของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ของ ประเทศไทย: Polson (2013, p.458)	ชุมชน นักเรียน ระดับ ม. ปลายใน จังหวัด ชายแดน ภาคใต้	ชุมชนเชิง บทบาท หน้าที่/ ชุมชนเชิง พื้นที่	การเข้าร่วม การใช้เวลา ว่าง	รายละเอียด การเข้าร่วม การใช้เวลา ว่าง	รูปแบบการ เข้าร่วมการ ใช้เวลาที่ ทำให้นักเรียน สนใจ	จัดกิจกรรม ในเวลาว่าง ให้แก่ นักเรียนเพื่อ ส่งเสริม ในทางที่ดี
การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และ การปรับตัวของเศรษฐกิจ พอเพียง ภายใต้การ เปลี่ยนแปลงของ สังคมไทย: อรศุดา เจริญรัต (2543)	ชุมชน ที่มีความสอดคล้องกับ คุณลักษณะ ของเศรษฐกิจ พอเพียง	ชุมชนเชิง พื้นที่	การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการ ปรับตัวของ เศรษฐกิจ พอเพียง ภายใต้การ เปลี่ยนแปลง	สาเหตุการ เกิดขึ้น การ ดำรงอยู่และ การปรับตัว ของ เศรษฐกิจ พอเพียง ภายใต้การ เปลี่ยนแปลง	แนวการ ดำรงอยู่ของ แนวคิด เศรษฐกิจ พอเพียง	นำมาเป็น แนวทางเพื่อ ส่งเสริมการ ใช้แนวคิด เศรษฐกิจ พอเพียงกับ ชุมชนอื่น
ความมั่นใจในการ ปฏิบัติงานของพนักงาน บริการหลังจากเข้ารับการ ฝึกอบรม หลักสูตร “เทคนิคการบริการอาหาร และเครื่องดื่ม” ของฝ่ายครัว การบิน บริษัท การบินไทย จำกัด(มหาชน): วิภารัตน์ นามรักษ์กิตติ และคณะ (2555, น.26-36)	ชุมชน พนักงาน บริการ หลังจากเข้า รับการ ฝึกอบรม	ชุมชนเชิง บทบาท หน้าที่	ความมั่นใจ ในการ ปฏิบัติงาน	รายละเอียด ความมั่นใจ ในการ ปฏิบัติงาน	แนวทางการ ทำให้เกิด ความมั่นใจ ในการ ปฏิบัติงาน ของ พนักงาน	ปรับปรุง หลักสูตร ฝึกอบรมให้ พนักงานเกิด ความมั่นใจ ในการ ปฏิบัติงาน

บทสรุป

คุณประโยชน์ของจิตวิทยาเพื่อการทำงานในชุมชนเชิงมนุษยนิยมนี้ จะช่วยให้นักพัฒนาเข้าใจพฤติกรรมของคนในชุมชนที่มีบริบทที่แตกต่างกัน โดยนักพัฒนาจะต้องระลึกอยู่เสมอว่าบุคคลในชุมชนทุกคนมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี เป็นบุคคลคั่งครุที่มีองค์ความรู้จากประสบการณ์ที่จะถ่ายทอดแลกเปลี่ยนให้แก่ นักพัฒนาให้กระบวนการเกิดการเรียนรู้และทำให้นักพัฒนาได้มีความรู้และประสบการณ์ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

บรรณานุกรม

- กงขวัญ บุณยรักษ์ และอารีย์วรรณ อ่วมธานี. (2552). ชุมชนนักปฏิบัติ: แนวทางหนึ่งในการจัดการความรู้ทางการพยาบาล. *วารสารการพยาบาลและสุขภาพ*. 3(3). 1-9.
- จรจจา สุวรรณทัต. (2540). จิตวิทยากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมไทย. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*. 10(1). 28-37.
- ดวงมณี จงรักษ์. (2549). *ทฤษฎีการให้การปรึกษาและจิตบำบัดเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- เดิมศักดิ์ ททวนิช. (2546). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. (2554). *ชุมชนศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภารัตน์ นามรักษ์กิตติ, เมธินี วงศ์วานิช รัมภกาภรณ์ และ วิกร ตันฑาทุฑาโธ. (2555). ความมั่นคงในการปฏิบัติงานของพนักงานบริการหลังจากการเข้ารับการฝึกอบรม หลักสูตร “เทคนิคการบริการอาหารและเครื่องดื่ม” ของฝ่ายครัวการบิน บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน). *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*. 27(1). 26-36.
- สุรพล พยอมแย้ม. (2556). *จิตวิทยาในงานชุมชน*. กรุงเทพฯ: บางกอก-คอมเทค อินเตอร์เทรด จำกัด.
- อรสุดา เจริญรัตน์. (2543). การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. (ปริญญาานิพนธ์ หลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
- สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- Iwasaki, Y. and Ristock, J (2004). Coping with stress among gays and lesbians: implications for human development over the lifespan. *World Leisure*. 46(2), 26-37.
- Polson, K. (2013). *Leisure Participation Patterns of High School Students in Southern Border Provinces of Thailand*. Final Programme 4th International Conference on Sport and Exercise Science: Well-Being Beyond Sport on Exercise. 26-29 March 2013. Bangkok, Thailand.